
Kronika

Przegląd Historyczny 61/2, 345-350

1970

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych, tworzonej przez Muzeum Historii Polski w Warszawie w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został opracowany do udostępnienia w Internecie dzięki wsparciu Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego w ramach dofinansowania działalności upowszechniającej naukę.

W „Journal of Modern History” systematycznie ukazują się spisy zmikrofilmowanych zespołów archiwalnych. Spis zawiera nazwę zespołu, ilość tomów zmikrofilmowanych, daty graniczne tychże oraz cenę mikrofilmu.

W Pradze zaczęto wydawać nowy periodyk w języku angielskim „Problems of Contemporary History”. Pierwszy numer zawierał m. in. artykuły na temat początków czeskosłowackiej polityki zagranicznej po 1918 r., agresywnych planów Hitlera wobec Czechosłowacji po Monachium, planów ładu w Europie Środkowej i Wschodniej przygotowywanych w czasie II wojny światowej. Wydawcy zamierzają publikować dwa zeszyty rocznie.

KOLLOKWIUM NA TEMAT ZAGADNIEN WŁASNOŚCI ZIEMSKIEJ
W GRECJI STAROŻYTNEJ (ROYAUMONT 16 IX — 23 IX 1969)

Centre de recherches comparées sur les sociétés anciennes w Paryżu (VI sekcja *Ecole Pratique des Hautes Etudes* oraz *C.N.R.S.*), działający pod kierownictwem prof. J. P. Vernant, zorganizował w dniach 16—23 września 1969 r. *colloque* międzynarodowe na temat wymieniony wyżej. Organizacją naukową tego spotkania zajmował się M. I. Finley (Cambridge) w ścisłej współpracy z ośrodkiem paryskim. W głównej problematyce spotkania można wyróżnić pięć grup tematycznych:

1. „Organizacja *chora* w koloniach greckich”, z referatami: J. Pećirki (Czechosłowacja) — „Osady »jednodworcze« i »wielodworcze« jako specjalna kategoria osadnictwa wiejskiego”; D. Adamesteanu (Włochy) — „Rozwój urbanistyczny *Metapontu* i jego terytorium w VI w. p.n.e.”; G. Vallet (Francja) — „Przestrzeń publiczna i przestrzeń prywatna (przykład *Megary Hyblaea*)”; E. Lepore (Włochy) — „Ogólne problemy organizacji *chora* kolonialnej”. Ten ostatni referat stanowił rodzaj podsumowania problematyki tej grupy tematycznej.

2. „Przestrzeń wiejska a *polis*”, z referatami: R. Martin (Francja) — „Powiązanie planu i architektury miasta z podziałem i uprawą jego terytorium”; P. Alexandrescu (Rumunia) — „Organizacja przestrzeni w mieście (na przykładzie *Istros*)”; D. Lewis (Anglia) — „Ateńskie *rationes centesimarum*”; J. Garland (Francja) — „Obrona terytorium”.

3. „Status ziemi i chłopów. Problem siły roboczej”, z referatami: Ph. Gauthier (Francja) — „Kleruchie ateńskie — problem własności ziemi”; D. Pippidi (Rumunia) — „Zagadnienie siły roboczej na wsi w koloniach greckich *Morza Czarnego*”; C. Mossé (Francja) — „Położenie prawne chłopów w *Attyce* w IV w.”

4. „Okres hellenistyczny i rzymski”, z trzema referatami dotyczącymi Egiptu: D. Crawford (Anglia) — „Uprawa maku w Egipcie ptolemejskim”; J. Bingen (Belgia) — „Grecy a środowisko wiejskie w Egipcie ptolemejskim”; I. Bieżuńska-Małowistowa (Polska) — „Własność ziemska w Egipcie rzymskim i rola elementu rzymskiego”, oraz dosyć ogólnym referatem C. Nicolet — „Osadnictwo wiejskie i sposoby uprawy ziemi w starożytności rzymskiej (projekt badań nad *Afryką rzymską*)”.

5. „Religijne i mitologiczne wyobrażenia ziemi”, z referatami: P. Vidal Naquet (Francja) — „Pojęcia mityczne i utopijne dotyczące ziemi w epoce archaicznej”; M. Detienne (Francja) — „Drzewo oliwne w aspekcie gospodarczym, politycznym i religijnym”; A. Schnapp (Francja) — „Aspekty religijne i mityczne polowania u Platona i Ksenofonta”.

Rola *advocatus diaboli* w dyskusji, jak również podsumowanie obrad przypadły M. I. Finleyowi — a było to zadanie niełatwe, ponieważ wbrew pierwotnym zamierzeniom organizatorów problematyka referatów, a więc także i dyskusji, odchodziła nieraz od tematu centralnego i przerzucała się od zagadnień bardzo szczegółowych aż do nazbyt ogólnych. Słusznie w podsumowaniu podkreślił Finley, że jedną z głównych wartości tego spotkania było postawienie zasadniczych pytań, na które odpowiedź będą mogły dać dalsze badania. Do takich zagadnień podstawowego znaczenia należy np. zbadanie osadnictwa „jedno” — i „wielodworczego” na terenach kolonii greckich, czy opracowania problemu wzajemnych stosunków Greków i tubylców na tych terenach. Odpowiedź pełna na tego rodzaju zagadnienia wymaga ścisłej współpracy archeologów i historyków. Spotkanie w Royaumont w dużej mierze polegało na dialogu przedstawicieli tych dwóch specjalności i niewątpliwie zainteresowanie archeologów zagadnieniami społecznymi, a z drugiej strony należyte wykorzystanie przez historyków danych archeologicznych, stanowić może o wielkim postępie naszej wiedzy o strukturze wiejskiej starożytności. Najlepiej może widać było wyniki tego rodzaju współpracy w referatach J. Pećirki, E. Lepore i D. Pippidiego. Dalszym zagadnieniem przebiegającym się we wszystkich prawie referatach i w całej dyskusji była sprawa traktowania źródeł. Podkreślano, i słusznie, konieczność ostrożności przy uogólnianiu wniosków wyciąganych ze źródeł o charakterze wyjątkowym (np. archiwum Zenona lub interpretowane przez Lewisa inskrypcje ateńskie), czy też ze źródeł dotyczących jednego tylko terenu świata greckiego.

Na plan pierwszy wysunęła się też dyskusyjna bardzo sprawa „planowania przestrzennego” kolonii greckich od razu przy ich zakładaniu. W związku z tymi zagadnieniami omawiano też charakter nowatorski teorii Hippodamosa z Miletu, podkreślony w źródłach, a więc nie pozwalający przenosić tego typu zjawisk na wiek VII i VI. Podkreślano konieczność podjęcia badań nad organizacją przestrzenną terenów wiejskich *polis*, a nie tylko miasta. Wielokrotnie wreszcie dyskusja zatrzymywała się nad sprawami terminologicznymi — tu szczególnie przewijała się kwestia znaczenia terminu $\chi\omega\rho\alpha$ i jej zasięgu.

Wreszcie wiele uwagi poświęcono sprawom religijnym i mitologicznym związanym z różnymi aspektami uprawy ziemi. W dyskusji podkreślano znowu konieczność ostrożności przy wyciąganiu wniosków z analizy prac teoretyków, jak Platon czy Ksenofont, którzy raczej krytykowali rozwój rzeczywisty.

Referaty poświęcone Egiptowi grecko-rzymskiemu koncentrowały się właściwie wszystkie na sprawach roli poszczególnych grup etnicznych w rozwoju rolnictwa i strukturze własności na terenie tego kraju. Dużą przyjemnością było wysłuchanie znakomitego pod względem treści i struktury referatu przedstawicielki najmłodszego pokolenia papirologów pani D. Crawford z Cambridge, stanowiącego jej debiut w spotkaniach międzynarodowych.

Warunki zewnętrzne o charakterze „siły wyższej” (strajk pracowników kolei i kolei podziemnej w Paryżu) nieco utrudniły pracę organizatorów i uczestników *colloque*. Tym bardziej należy podkreślić miły nastrój owych sześciu dni, a szczególnie sprawność i pogodę, nie opuszczającą odpowiedzialnej za stronę organizacyjną pani J. Detienne.

I. B.-M.

Sekretarzem Generalnym *École Française de Rome* mianowany został na przeciąg 5 lat Jean Paul Morel, w miejsce André Guillou, który przeszedł na stanowisko dyrektora studiów w *Ecole Pratique des Hautes Etudes* (VIe Section).

8—11 kwietnia 1969 *Comité d'histoire de la II-ème guerre mondiale* zorganizował w Paryżu międzynarodowe kolokwium na temat: „Wojna na morzu Śródziemnym”. Dyskusja poświęcona była głównie rozważaniom nad taktyką wojny morskiej.

20—23 marca 1969 odbyło się w Madrycie pierwsze sympozjum historii średnio-wiecznej, zorganizowane przez *Consejo Superior de Investigaciones Cientificas*. Zgromadziło ono około 40 mediewistów z Hiszpanii, Anglii, Belgii, Włoch, Portugalii i Francji. Tematem sympozjum były problemy historii Hiszpanii XIV wieku.

Badaczom emigracji polskiej przybyła nowa pozycja o emigracji w Kanadzie: William Boleslaus Makowski: „History and Integration of Poles in Canada”, The Canadian Polish Congress, Niagara Peninsula 1967.

KONFERENCJA HISTORYKÓW HANZY W MÜHLHAUSEN (NRD) (29—31 X 1969)

Doroczna konferencja organizowana przez oddział *Hansischer Geschichtsverein* w NRD poświęcona była handlowi śródlądowemu w Europie centralnej w XV—XVII w. Obecni byli członkowie i współpracujący z Towarzystwem historycy z Czechosłowacji, Holandii, NRF, Polski, Węgier i ZSRR. Wysłuchano siedmiu referatów: K. Spadinga (Gryfia): „Przyczyny zmian w stosunkach między Holandią i Hanżą w XV w.”; S. P. Pacha (Budapeszt): „Miejsce Europy Wschodniej w handlu międzynarodowym XVI i XVII w.”; A. Mączaka (Warszawa): „Wielki handel i nierównomierności rozwoju gospodarczego regionów Polski w XVI i XVII w.”; J. Topolskiego (Poznań): „Czynniki twórcze międzynarodowej sieci jarmarków w Polsce od XV do XVII w.”; M. Straubego (Lipsk): „Handel środkowoniemiecki w początkach XVI w.”; E. Westermann (Marburg): „Znaczenie turyngijskiego handlu srebrem (*Saigerhandel*) dla handlu Europy Środkowej na przełomie XV w.”; G. Schmidt (Drezno): „Daleki handel Piry w średniowieczu”.

16 września 1969 obchodził 70-lecie urodzin prof. dr Walther Eckermann, specjalista w zakresie metodyki historii i dziejów nowożytnych, długoletni wykładowca na Uniwersytecie w Greifswaldzie.

5 października 1969 obchodził 60-lecie urodzin kierownik Katedry Dziejów Powstecznych Sekcji Historii na Uniwersytecie Karola Marksa w Lipsku prof. dr Walther Markov. Jubilat jest członkiem prezydium Niemieckiej Akademii Nauk w Berlinie i Saskiej Akademii Nauk, pełni również funkcję wiceprezesa narodowego komitetu historyków NRD.

Walther Markov ukończył Uniwersytet w Lipsku a następnie za pracę na temat stosunków politycznych między Serbią, Austrią i Rosją w XIX w. uzyskał stopień doktora na Uniwersytecie w Bonn. W 1947 r. w Lipsku habilitował się składając pracę „Podstawy dyplomacji bałkańskiej na przełomie XIX i XX wieku”. Ostatnio prof. dr Walther Markov jest dyrektorem *Institut für Kultur- und Universalgeschichte*, w Lipsku. Lata 60-te przyniosły kilka prac profesora Markova na tematy związane z Wielką Rewolucją Francuską. Są to między innymi: „Jacques Roux und Robespierre”, „Jacques Roux oder Elend der Biographie”.

„Cambridge University Press” rozpoczęło wydawanie nowego periodyku pn. „Journal of Latin American Studies”. Wydawcami są David Joslin i Harold Blackmore.

Czasopismo „History” kontynuuje w numerze 181 (vol. LIV) „Przewodnik po bibliotekach i archiwach Europy”. W tym numerze informacje o bibliotekach i archiwach hiszpańskich.

W Wielkiej Brytanii powstała „A Group for the Study of the History of the British Climate”. Zespół ten zamierza urządzać dwa spotkania rocznie w Oksfordzie. Zainteresowani otrzymywaniem artykułów i materiałów z tych spotkań winni zwracać się pod adresem: Trevor Aston, Corpus Christi College, Oxford.

XI MIĘDZYNARODOWY KONGRES HISTORII MORSKIEJ (28 VIII — 9 IX 1969)

Kongresy historii morskiej odznaczają się ściśłym na ogół powiązaniem tematyki naukowej Kongresu z miejscem, w którym się on odbywa. Podobnie było i z XI Kongresem, z tym, że miejsce obrad było ruchome. Kongres rozpoczął się 28 sierpnia w Bari, 29 sierpnia zebranie naukowe odbyło się w Trani, niewielkim lecz o dawnych tradycjach mieście na północ od Bari, reszta zebrań naukowych odbywała się zaś na statku włoskim „Ausiona”, odbywającym podróż po Morzu Śródziemnym z kolejnymi postojami na Rodos, w Bejrucie, Famaguście na Cyprze, Istambule, na Krecie (Iraklion), ponownie w Bari, w Dubrowniku i Trieście. Tematyka ogólna Kongresu dotyczyła dróg lądowych prowadzących ku Morzu Śródziemnemu u schyłku starożytności i w średniowieczu. Na ogół referaty i dyskusja skupiały się na okresie XI — XVI wieku. Program referatów łączył się ściśle z trasą statku a ich kolejność była związana z drogą przebywaną przez „Ausionię”.

Otwarcie Kongresu w Bari i pierwsze przedpołudnie obrad w Trani było w znacznej części wypełnione przemówieniami oficjalnymi — przedstawiciele Uniwersytetu w Bari, władz miejskich Bari i Trani, marynarki włoskiej, rządu, oraz prezydium Międzynarodowej Komisji Historii Morskiej — w Bari przewodniczącego Komisji profesora Sorbony Michel Mollat, w Trani — vice przewodniczącego Komisji dyrektora *Academie Belge* w Rzymie i profesora Uniwersytetu w Gandawie — Charles Verlinden. Wygłoszono następujące referaty: w Bari — G. Cassandro (Rzym) — „Trani, porty Apulii i szlaki żeglugi na Morzu Śródziemnym od XI do XVI w.”; w Trani — Ph. Braunstein (Paryż) — „Wenecja i jej zaplecze; szlaki handlu niemieckiego XIII — XV w.”; na statku — F. Melis (Florencja) — „Drogi lądowe przez płw. Apeniński z Morza Tyrreńskiego na Adriatyk”; L. De Rosa (Bari) — „Neapol i porty tyrreńskie”; H. Kellenbenz (Kolonia) — „Handel Niemiec ze Wschodem przez porty Wenecji i Genui”; E. Sáez (Barcelona) — „Port Barcelony w wiekach XIII—XV”; F. Sevillano Colom (Palma di Maiorca) — „Żegluga śródziemnomorska w XI—XVI w. Znaczenie portu Majorki”; J. Richard (Dijon) — „Morze Śródziemne i jego zaplecze wschodnie w średniowieczu”; H. Ahweiler (Sorbona) — „Żegluga śródziemnomorska i jej powiązania lądowe w świecie bizantyńskim”; M. Małowist (Warszawa) — „Szlaki handlowe między Rosją i basenem Morza Czarnego w późnym średniowieczu”; E. Cerulli (Rzym) — „Morze Czerwone w dziejach żeglugi średniowiecznej”; J. Devisse (Paryż) — „Szlaki handlowe z Zachodniej Afryki nad Morze Śródziemne od XI w.”; J. Tadić (Belgrad) — „Adriatyk i jego zaplecze na płw. Bałkańskim”. Poza referatami było kilka komunikatów: A. Sestini (Florencja) — „Kartografia średniowieczna dotycząca Morza Śródziemnego w powiązaniu z żeglugą”; C. Miusović (Kotor) — „Kotor i żegluga śródziemnomorska”; S. Goldenberg (Cluj) — „Kontakty gospodarcze niektórych krajów naddunajskich ze światem śródziemnomorskim (od poł. XV do XVII w.)”. Obrady podsumowała prof. Virginia Rau (Lizbona), wiceprzewodnicząca Międzynarodowej Komisji Historii Morskiej.

Większość referatów była powielona i rozესłana lub rozdana uczestnikom, tak że ich autorzy zagajali tylko dyskusję, która na ogół była bardzo ożywiona i stanowiła największą chyba wartość tego Kongresu. Szczególnie przyczynili się do ożywienia dyskusji prof. Ch. Verlinden i M. Mollat, zagajający z reguły dyskusję na każdym zebraniu. Trzeba też dodać, że poza dyskusją oficjalną pobyt na statku w ciągu trwania Kongresu dawał niezwykłą okazję do kulturalowej wymiany myśli i poglądów.

Obecność wśród uczestników Kongresu ludzi o bardzo różnorodnej specjalności badawczej, wyjście dzięki temu poza ścisłą własną specjalizację w określonym terenie czy czasie, wniosły element nowości do wielu nawet pozornie znanych problemów. Wyniki referatów i dyskusji wskazały na ścisłą współzależność dróg lądo-

wych i morskich w średniowieczu, na znaczne oddziaływanie kosztów transportu morskiego na transport lądowy, na znacznie większe istnienie elementów jedności świata średniowiecznego niż się to na ogół wydaje i na ważność badań komparatystycznych. Szczególnie ten ostatni aspekt zagadnienia był podkreślany w wielu referatach i wystąpieniach w dyskusji.

Trzeba jeszcze podkreślić znakomitą organizację bardzo przecież trudnego pod tym względem Kongresu, co było zasługą przede wszystkim podkomisji włoskiej, a szczególnie jej przewodniczącego profesora F. Melisa i jego najbliższych współpracowników.

I. B.-M.

27—28 marca 1969 odbyło się w Nicei pod patronatem *Centre de la Mediterranée* kolokwium na temat historii miast europejskich basenu Morza Śródziemnego i Europy Zachodniej, przede wszystkim Hiszpanii, Włoch, Francji, Niderlandów, od średniowiecza do pierwszych dziesięcioleci XIX w. Udział w nim wzięło ponad sto osób. Prace kolokwium umieszczone zostaną w specjalnym numerze „*Annales de la Faculté des Lettres de Nice*”.

Pod patronatem Banku Neapolitańskiego i kierownictwem Domenico De m a r c o ukazały się w 1968 r. cztery pierwsze tomy nowej serii zatytułowanej „*Biblioteca di storia economica*”. Wydawnictwo to zamieszczać będzie włoską literaturę ekonomiczną i społeczną od XVII do XX w.

Instytut Historii Akademii Nauk Litewskiej Republiki Radzieckiej i Biblioteka Centralna wydały bibliografię prac poświęconych historii Litwy. Bibliografia obejmuje wszystkie tytuły, jakie ukazały się w latach 1940—1965 w ZSRR oraz częściowo wydawnictwa polskie.

18—20 marca 1969 w Instytucie Słowianoznawstwa i Bałkanistyki AN ZSRR odbyło się sympozjum na temat: „*Drang nach Osten* i historyczny rozwój krajów Europy Centralnej, wschodniej i południowo-wschodniej”. A oto kilka tytułów referatów: I. I. P o p — „Europa środkowa w planach cesarskich Niemiec w latach pierwszej wojny światowej”; T. J. G r i g o r i a n c — „Niemiecka okupacja zachodnich ziem polskich w historiografiach Polski i NRD”; A. J. R o g o w — „Słowiańsko-niemieckie kontakty w świetle współczesnej emigracyjnej literatury polskiej”.

18 lipca 1969 w Moskwie odbyła się sesja naukowa poświęcona 25-leciu PRL. Sesję organizowała Akademia Nauk ZSRR, Instytut Marksizmu-Leninizmu przy KC KPZR oraz Akademia Nauk Społecznych przy KC KPZR. Słowo wstępne wygłosił akademik P. N. P o s p i e ł o w. Ze strony polskiej w sesji wziął m. in. udział wiceprezes PAN — prof. W. N o w a c k i. Wygłoszono m. in. następujące referaty: „Rozwój polskiej nauki w 25-leciu”, „Powstanie PKWN i polsko-radzieckie rozmowy prowadzone latem 1944”.

2 sierpnia 1969 zginął w wypadku samolotowym dr Felix Heinrich G e n t z e n, profesor *Institut für internationale und westdeutsche Fragen* Uniwersytetu Karola Marksa w Lipsku. F. H. Gentzen zajmował się dziejami ziem polskich w XIX w. Jego praca habilitacyjna nosiła tytuł: „*Grosspolen in Januaraufstand. Das Grossherzogtum Posen 1858—64*” (1958).

8 października 1969 zmarł C. Bradford W e l l e s, prof. Uniwersytetu w Yale, jeden z najwybitniejszych współczesnych historyków świata starożytnego. Zmarły był zasłużonym wydawcą inskrypcji i papyrusów z terenu Azji, autorem licznych

prac i artykułów głównie dotyczących się okresu hellenizmu oraz współpracownikiem „Cambridge Ancient History”. Przed kilkoma laty ukazała się księga pamiątkowa ku uczczeniu 60-lecia prof. Wellesa, w której udział wzięli wybitni historycy starożytności.

W ub. r. zmarł kanadyjski historyk i archiwista prof. George Wilfred Simpson (ur. w 1893). Zmarły był w Kanadzie inicjatorem studiów slawistycznych, jednym z współtwórców *Canadian Association of Teachers of Slavic and East European Languages* oraz *Canadian Association of Slavists*. Szczególnie interesował się historią Ukrainy. Wydał pierwszą w języku angielskim historię tego narodu.

4 stycznia 1970 zmarł w Paryżu w wieku lat 69 francuski historyk i socjolog sztuki prof. Pierre Francastel. Jego wkład w badania nad historią sztuki należy do najważniejszych współczesnych osiągnięć tej dyscypliny. Pierre Francastel w swych pracach, np. „La peinture et société” (Paris 1951), „L’art et technique aux XIXe et XXe siècles” (Paris 1956, tłum. polskie „Sztuka a technika w XIX i XX w.”, Warszawa 1966) ukazywał najistotniejszy jego zdaniem dialektyczny związek między sztuką a społeczeństwem, jednocześnie zwalczając zawzięcie wywodzącą się z romantyzmu teorię o „sztuce czystej”, społecznie nie uwarunkowanej. Postulował i realizował badania międzynarodowe i interdyscyplinarne („L’art mosan”, Paris 1952; „Utopie et institution aux XVIIIe siècle”, Paris 1961). Życie i praca naukowa P. Francastela były mocno związane z Polską. W okresie przedwojennym był dyrektorem Instytutu Francuskiego w Warszawie, po wojnie radcą kulturalnym Ambasady Francuskiej. Popularyzował nasz kraj i jego zabytki („La Pologne pittoresque”, Grenoble 1934). Z jego inicjatywy ukazały się w języku francuskim prace — T. Szydlowskiego o ołtarzu mariackim Wita Stwosza i M. Walickiego o malarstwie polskim XV—XVI w. Sam Francastel również podejmował problematykę polską: „Les relations artistiques entre la Pologne et la France” w: „Revue des Etudes Slaves” t. XVI, fasc. 3—4, 1937 oraz artykuł o drzwiach gnieźnieńskich w „L’art mosan”. Inne ważniejsze prace: „La sculpture de Versailles” (1930), „L’humanisme roman” (Strasbourg 1942).

W maju 1970 r. zmarł A. H. M. Jones, profesor historii starożytnej w Jesus College w Cambridge. Twórczość naukowa prof. Jonesa obejmowała wyjątkowo szeroką problematykę. Zmarły był m.in. autorem trzynomowej historii późnego Cesarstwa, pracy o miastach w prowincji Azji oraz rozprawy na temat demokracji ateńskiej i niewolnictwa.